

VERDEDIG DE VESTING!

Speurtocht door Bourtange

GROEP 5-8

Munsterse oorlogen

1643

1736

1665 Tijd van regenten en vorsten

Bommen Berend

De kruitdampen van de Tachtigjarige Oorlog met Spanje (1568 – 1648) waren nog maar net opgetrokken. De inkt van het vredesverdrag van Münster was net opgedroogd of in het Westerwoldse landschap bulderden de kanonnen alweer. Bommen Berend Deze keer waren het de manschappen van de vorst-bisschop van Münster, Bernhard van Galen, die ten strijden trokken. 'Bommen Berend', zoals deze bisschop werd genoemd, wilde gebieden in en om Groningen weer bij zijn bisdom inlijven. Hiervoor trok hij door Westerwolde, met alle gevolgen van dien.

1e Oorlog

In september 1665 viel een voorhoede van Bommen Berend over het moeras bij Ter Apel Westerwolde binnen en versloeg bij Sellingen de Nederlandse troepen. Deze voorhoede sloeg haar tenten op bij Jipsinghuizen, in afwachting van de hoofdmacht. Op

een ochtend in alle vroegte ontdekte Meerten Willems, verkenners van de Nederlandse troepen, op de Spinbaarg (ten noorden van Jipsinghuizen) een schildwacht van de Münsterse troepen. Hij overmeesterde en doodde de schildwacht, waarna hij op zijn trompet het Wilhelmus blies. Dit was het sein om aan te vallen. De Münsterse troepen werden volledig verrast door deze aanval en sloegen op de vlucht. 300 soldaten van Bommen Berend sneuvelden bij deze slag. Een ander legeronderdeel van het Münsterse leger had zijn tenten opgeslagen voor Winschoten. Toen deze divisie omsingeld werd, gaven zij zich over. Toen Münsterland zelf werd aangevallen zat er voor Bommen Berend niets anders op dan zich terug te trekken. Hij liet daarbij Westerwolde in staat van ontredde achter. Er waren 77 huizen verwoest, dat was toen een kwart van het totale aantal woningen. Op 8 januari 1666 werd Bernhard von Galen gedwongen om ook De Burcht van Wedde te ontruimen.

2e Oorlog

Het jaar 1672 wordt ook wel 'het rampjaar' genoemd. Nederland werd van alle kanten aangevallen. Op zee door de Engelsen, vanuit het zuiden door de Fransen en in het oosten viel 'Bommen Berend' Groningen weer binnen. "Het volk was redeloos, de regering radeloos en het land reddeloos". Maar ook deze keer lukte het de bisschop van Münster niet Groningen te veroveren. Bij de vesting Bourtange ging het al mis. De bisschop probeerde kapitein Prott om te kopen voor 200.000 gulden en een landgoed. "200.000 kogels kun je krijgen", antwoordde de kapitein. Bommen Berend kreeg de vesting niet te pakken en moest afdruipe. Via een omweg ging hij naar Groningen.

Slag bij Jipsinghuizen 26 september 1665

Slag bij Jipsinghuizen Situatieschets Slag bij Jipsinghuizen met daarop de Spinbaarg.

Kaart: J.Wieringa (RuG, plm. 1968). Bewerking: W.J. Stam Uit: De slag om Jipsinghuizen van J.G. Abbes

Tijdbalk

Datum	Gebeurtenis	Datum	Gebeurtenis
28-5-1672	Münster en Keulen verklaarden de oorlog aan Nederland	26-7-1672	Winschoten werd ingenomen.
1-6-1672	De opmars van Münster en Keulen begon in Oost-Nederland	24-7-1672	De aanval op Delzijl werd afgeslagen.
6-7-1672	Nieuweschans en Oudeschans werden ingenomen. Beide vestingen waren onbemand.	27-8-1672	De vijand trok zich terug van de stad Groningen
22-7-1672	De vijand begon met de belegering van de stad Groningen	10-9-1672	Winschoten werd heroverd.
21-7-1672	Bourtange werd belegerd, maar niet veroverd.	27-10-1672	Oudeschans werd heroverd.
		22-7-1673	Nieuweschans werd heroverd.
		22-4-1674	Vrede met Münster en Keulen.

Meerten Willems

De koster van de kerk in Vriescheloo was verkenner van de Nederlandse troepen. Ook wel de "Robin Hood" van Westerwolde genoemd. Hij blaast met al zijn kracht het Wilhelmus. Een teken voor de aanval. Afb: Geert Schreuder

De vesting Bourtange

Plattegrond van de vesting Bourtange. Tussen de Dollard en Coevorden was dit de belangrijkste vesting. Afb: Beeldbank Groningen

Kapitein Prott

Bernhard Johan van Prott, de held van Bourtange. Bekend van zijn uitspraak over de 200.000 kogels. Afb: frieseregimenten.nl

Ruiterportret van Bernhard von Galen

De Bisschop van Münster; ook wel Bommen Berend genoemd. Dit schilderij uit 1674 van Wolfgang Heimbach heeft de stad Groningen als achtergrond. Afb: groningermuseum.nl

Aanvalsroute

De Bisschop wilde eerst Bourtange innemen om naar Groningen op te trekken. Toen dat niet lukte nam hij Nieuweschans en Oudeschans in en trok opnieuw naar Bourtange. De vijand ging uiteindelijk via Overijssel en de Hondsrug naar Groningen. Alle blauwe gebieden waren onder water gezet om de vijand tegen te houden.

Maquette van het beleg van Groningen

Maquette van het beleg van Groningen. Je ziet hier de troepen van Bommen Berend aan de zuidzijde van de stad. Ook de vestingwallen en de gesloten poorten van de stad zijn te zien. Afb: Stad houdt stand

Belegering van Groningen

Op de voorgrond de vijand met zijn kanonnen die vurige kogels afschieten. In de stad staan huizen in brand. Links Carl von Rabenhaupt, de commandant van de verdediging en rechts Bernhard von Galen. Een schilderij van Jessica de Rover, Marietje Stiekema, Sacha van Tetering en Mirjam Ruesink.

Kanonnen en kogels

Kanonnen van Bommen Berend. Het is niet zeker of deze ook gebruikt zijn in Groningen. Ze zijn eigendom van het Landesmuseum in Münster. Afb: Stad houdt stand

Zelf lezen:

1665

- Oudeschans in het Rampjaar - Terra Westerwolda jaargang 11, nr. 2, Zomer 2022, p. 13 - 23.
- [De slag bij Jipsinghuizen.](#)
- [De Eerste Münsterse oorlog.](#)

1672

- Met de tijdmachine van 1672 naar hier - DvhN zaterdag 20/8/2022 p. 20 en 21
- [Groningens ontzet in 1672.](#)
- [De Tweede Münsterse oorlog.](#)
- [Interactieve kaart 1672.](#)
- [De aanval en de aftocht van de bisschop.](#)
- [De Bom en Berend Radioshow](#)

Tekstbronnen:

- J.G. Abbes: De slag bij Jipsinghuizen
- [Museum MOW: Project Onder Vuur.](#)
- [Wikipedia](#)
- [De vestingheld zei 200.000 kogels kun je krijgen.](#)

1643

1736

